

Cristian MOROIANU

Universitatea din București, România

TRADIȚIE ȘI INOVAȚIE ÎN ROMÂNĂ ACTUALĂ, PRIN NORMALITATE ⁷

Intenția acestui material constă în a arăta, trecând în revistă caracteristicile generale ale actualului stadiu de evoluție și de funcționare a limbii noastre, cum societatea și limba română s-au desprins „furtunos” de un sistem închis, marcat de restricții, dar cu o mare productivitate latentă, și s-au integrat mersului firesc al lumii libere, cu toate consecințele care decurg de aici, bune și rele. Am urmărit, astfel, modurile în care limba reflectă atât noile realități, cât și noile mentalități ale vorbitorilor, cele din urmă generate și justificate de existența celor dintâi. Caracterul „revoluționar” al modului de exprimare contemporan este relevant comparativ în primul rând cu etapa imediat anterioară anilor 90, dar el corespunde, păstrând proporțiile și mutatis mutandis, altor epoci istorice, caracterizate de mecanisme de producere și de evoluție similare (a se vedea, spre exemplu, epoca de trecere de la Orient spre Occident, cu toate trăsăturile, specificitățile și rezultatele ei).

Vom vorbi, aşadar, despre tradiție, înțelegând ca întreg eșafodajul limbii și culturii române anterioare epocii actuale, tradiție care contribuie în mod substanțial, chiar dacă mai puțin vizibil, la (re)integrarea noastră în spațiul lumii diverse și civilizate, cu alte cuvinte la îmbogățirea și diversificarea cantitativă și calitativă limbii noastre, deci la inovație. Dincolo de excesele (unele greu de evitat) pe care le-au cunoscut și le cunosc societatea, limba și cultura română începând cu ultimul deceniu al secolului trecut, trebuie evidențiat faptul că nu facem decât să ne încadrăm și noi în normalitatea unor asemenea schimbări majore și că trebuie să ne asumăm responsabilitatea unei aprecieri echilibrate și juste, plecând de la câteva principii binecunoscute: fiecare vorbitor își promovează calitatea și intențiile prin propriul discurs, modelat de mediu și de educație, fiecare discurs își are propriii adepți, inovațiile lingvistice apar și dispar în funcție de consistența

⁷ Lucrarea a fost susținută în plenul conferinței *Lexic comun / Lexic specializat* cu tema *Limba română azi: direcții actuale și perspective*, Galați, 4-5 decembrie 2020.

sau de inconsistența modelor, totul fiind, inclusiv în aprecierea limbii, o chestiune de proporții.

Trăsături generale ale limbii actuale: cauze și efecte

Prima și cea mai importantă trăsătură a limbii care caracterizează începutul ultimului deceniu al secolului trecut este descătușarea sau desfrânarea (în primul rând, în sensul etimologic al cuvântului) sau eliberarea de trecut, cu alte cuvinte distanțarea firească din partea vorbitorilor de rigiditatea predominantă impusă în discursul public „de lemn” și eliminarea, ca urmare, în mare măsură a (auto)cenzurii lingvistice. Caracterul individual al cenzurii oficiale nu poate fi scos din discuție, atâta vreme cât mulți dintre membrii societății comuniste simțeau că este nevoie să-și reprime individualitatea sau sentimentele de personalizare a propriei exprimări pentru evitarea riscurilor unor iminente interpretări riscante. Brusca, totul a devenit posibil, iar libertatea de exprimare, fără limite. La fel, posibilitățile de exprimare au devenit multiple prin explozia de ziare, posturi de radio și de televiziune. Prin intermediul acestora, care reflectau în atitudini pasionale tumultul noii societăți românești, inovația lingvistică s-a manifestat primordial prin repunerea în circulație a unor cuvinte și expresii prohibite în regimul comunist, prin importul de cuvinte „necesare” care denumeau abundența de produse comerciale pătrunse și la noi după o îndelungată absență și, mai ales, prin creațiile interne derivate „subiective” introduse de lideri de opinie și preluate imediat de mulțime prin discursul public. Este suficient să fie amintite aici derivatele puternic conotate construite cu sufixe sau sufixoide de tipul:

-ac (*puștac, răspândac, tăntălac, zvonac*), -aceu (*cretinaceu*), -ăcios (*scuipăcios*), -ăciune (*superbăciune, turbăciune*), -ălău (*drogălău, ninjalău*), -eală, -enie (*fițosenie*), -ez (*pafarez, trendinez*), -iadă (*băsesciadă, becaliadă* și, mai nou, *cumpănașiadă*), -ing (*cafting*), -ist (*miserupist, pafarist*), și -ism (ultimul mai ales la plural, cu valori concrete și depreciativ-ironice: *manelisme, răutăcisme*, prin apel la substituția sufixală), -ită (*exmatriculită, profesorită*), -oi, -oid (*cretinoid, imbeciloid, stupidoid* etc.) [1].

Odată cu stabilizarea conștiinței libertății de exprimare, se înmulțesc din ce în ce mai mult creațiile interne inedite, prezente și valorificate în literatură, mai ales cu scop ludic. De la romanele lui Mircea Cărtărescu și până la cele parodice ale lui Radu Paraschivescu, numeroase deraieri lexicale și frazeologice fac, alături de destructurările lingvistice de tot felul și de

revenirea în forță a unor „tabuuri lingvistice” păstrate până acum ceva vreme sub cenzura tradiției culturale, deliciul publicului cel puțin mediu instruit, care are capacitatea de a le înțelege stuctura și semnificația. Deraierile lingvistice din aceste categorii (mai ales cele aparținând literaturii artistice) se încadrează în categoria creațiilor de autor, în vreme ce altele oscilează între efemerisme spuse/scrise și uitate a doua zi de autorul însuși și cuvinte/unități frazeologice care pătrund, prin puterea lor expresiv-analogică, în limbajul curent. Cele mai multe dintre exemplele care urmează (varianțe analogice, accidente fonetice, confuzii paronimice, contaminații etc.) sunt preluate din diverse conversații libere și spontane la care am luat parte, așa că le voi cita sub rezerva încrederii din partea cititorilor[2]:

arborigeni în loc de *aborigeni*, *compresare* în loc de *comprimare*, *lunceag* în loc de *nunchaku*, *pleabă* (din *plebe* + *pleavă*), *șiretlenie* (din *șiretlic* + *șiretenie*), *specizează* ind. prez., pers. III sg. (din *specifică* + *precizează*), între *ghilimelele de rigoare* (între *ghilimele* + *cu ghilimelele de rigoare*), *scuze-mă* (din [*cer*] *scuze* + *scuză-mă*), *cu otova* (*cu toptanul* + *otova*), *pe de cealaltă parte* (*pe de altă parte* + *de cealaltă parte*), *a se divorța* (din *a se despărți* + *a divorța*), *purichios* (din *puricios* + *ochios*), *a căsca urechile* (din *a căsca ochii* + *a ciuli urechile*) etc.

Din fericire, asemenea situații sunt aproape exclusiv orale și spontane, iar existența lor nu reprezintă cu nimic un risc la adresa bunei funcționări a limbii sau la adresa structurii ei, ci sunt dovada funcționării unor mecanisme psiholingvistice cât se poate de firești în fluxul curent al unei vorbiri necontrolate. De aceea, păstrând proporțiile, ele sunt încadrabile în ceea ce putem numi normalitate.

Dincolo de cuvintele aparținând micului schimb, încep să pătrundă, odată cu treptata așezare a economiei în circuitul european și american, din ce în ce mai frecvent împrumuturi angloamericane din cele mai diverse domenii ale vieții socioprofesionale, multe dintre ele termeni deja deveniți internaționali. Aceste împrumuturi nu sunt neapărat rezultatul unor necesități lingvistice, ci reprezintă, pe de o parte, o manieră (îndelung dorită) de aderare la civilizația occidentală, aderare facilitată de asaltul economic, pe de altă parte, un mod de asumare a unui alt status socioprofesional și, în sfârșit, un mod de a fi „la zi” cu noutățile lumii înconjurătoare. Iată câteva exemple de englezisme a căror „necesitate” este impusă, complementar, de mediu, de modă sau de tendința spre economie lingvistică, nu de lipsa unor corespondente, deja existente în limbă:

accounting (=contabilitate), *advertiser* (=agent de publicitate), *barista/bartender* (=barman), *bullying* (=agresiune, persecutare, intimidare), *checkpoint* (=punct de graniță), *consumer* (=consumator, client), *contactless* (=fără contact), *fake news* (=știre falsă), *folder* (=dosar/fișier electronic), *last minute* (=de ultim moment) etc.,

ca și exemple de englezisme a căror utilizare este impusă de necesități reale: *bluetooth*, *cloud*, *crack*, *filler*, *influencer*, *mouse*, *selfie*, *shot*, *sticker*, *tester* etc. În egală măsură, împrumuturile formale (prin definiție și semantice) sunt completate de împrumuturile exclusiv semantice, numite și calcuri semantice sau împrumuturi de sens, care presupun îmbogățirea conținuturilor unor cuvinte deja existente în română, mai vechi sau mai noi, prin raportare tot la modele angloamericane.

Mecanismele globalizării își fac din ce în ce mai mult simțită prezența în societatea și în limba care îi reflectă schimbările. Alături de masiva influență engleză și de influențele de tradiție culturală (în primul rând, franceza), compensatoriu cu reculul evident și așteptat al limbii ruse, simbol al unui trecut apropiat respins cu violență, pătrund în română împrumuturi pe care le putem numi „exotice (atât din zona extrem vestică a Europei, cât și din zonele mai apropiate sau mai depărtate ale Orientului). Un domeniu „tradițional” precum cel gastronomic sau al băuturilor și-a îmbogățit vocabularul cu numeroase cuvinte din spaniolă (vezi *cava*, *chorizo*, *gazpacho*, *guacamole*, *migas*, *paella*, *salmoreho*, *salsa*, *sangria*, *tapas*, *tortilla* etc.), din italiană (vezi exemple ca *antipasto*, *arancina*, *arrabiata*, *broccoli*, *bruschetta*, *cannelloni*, *caprese*, *carpaccio*, *ciabatta*, *espresso*, *farfalle*, *fettuccine*, *fidellini*, *filetto*, *focaccia*, *fusilli*, *gnocchi*, *involtini*, *limoncello*, *macchiato*, *minestrone*, *mozzarella*, *nocciola*, *pancetta*, *pandoro*, *panettone*, *penne*, *pizza*, *ravioli*, *salsiccia*, *stracciatella*, *tagliatelle*, *tiramisù*, *tortellini* etc.) [3] sau din diverse limbi arabe, pătrunse în mod direct sau prin medierea limbilor de cultură și de civilizație occidentale, adăugându-se vocabularului nostru gastronomic de origine turcească (vezi *arak*, *bissar*, *falafel*, *fatush*, *ghoriba*, *harira*, *harissa*, *hum(m)us*, *kaffir*, *kammunia*, *curcuma/kurkuma*, *makaneks*, *mechoui*, *mezzeh*, *murra*, *pastilla*, *sambousiks*, *shebbakia*, *tahina* etc.) [4], din greacă (vezi *bifteki*, *boureki*, *dolmades*, *horiatiki*, *saganaki*, *spanakopita*, *tzatziki*, *tyropithakia* etc.), din ebraică sau chineză [5].

Cuvinte denumind realități sau aspecte aparținând unor culturi și civilizații cu care, până de curând, nu am avut un contact direct pătrund în vocabularul românesc, aducând, de asemenea, o notă de exotism și având același tratament în toate limbile care le-au preluat. Iată câteva exemple din japoneză, din diverse domenii (sport: *aikido*, *kata*, *sensei*, *shotocan*, *sumo*,

taekwando, yuko etc.; arte, literatură, spectacole, obiceiuri: *bunraku, buto, haiku, ikebana, kabuki, karaoke, kyogen, omozukai, seppuku, tatami* etc.; îmbrăcăminte: *fuku, koshi-maki, obi, wafuku* etc., la care se adaugă cuvinte care denumesc evenimente recente cu impact major, de tipul *kamikaze* sau *tsunami* etc.)[6]. Dincolo de toate aceste aspecte „exotice”, însă, vocabularul românesc actual continuă să se îmbogățească în mod substanțial odată cu conectarea la fluxul cunoașterii din civilizația actuală: pătrund cuvinte și unități frazeologice în domeniile mai vechi sau mai noi ale științelor, ale activităților administrative, ale economiei, în variatele ei forme de manifestare (de la domeniul informatic la cel al turismului, al modei, al divertismentului, al vieții sociale în general).

O schimbare importantă a avut loc și la nivelul discursului individual care, în funcție de vârstă și mediu, oscilează între relaxare totală, la limita familiarismului și a lipsei sentimentului de responsabilitate (mai ales în varianta online), pe de o parte, și o „(re)încătușare” parțial asumată cu manete de catifea, în cazul revenirii, sub alte forme, la limbajul sau, mai degrabă, la mai multe limbaje de lemn, pe de altă parte. Nu trebuie scoasă din discuție nici democratizare masivă a surselor de informare și de educare dincolo de zona urbană, practic oriunde există posibilitatea conectării cel puțin telefonice la mediul online.

Conversația de grup în aspectul ei de blog, vlog sau forum nu mai este, din păcate, o artă. Se constată diverse forme de discurs, dintre care multe subiective, care pendulează între maximizarea comodității și a efectului prin inedit și prețiozitatea găunoasă, prin definiție lipsită de substanță. Se remarcă, astfel, pe de o parte, o multitudine de prescurtări (originale sau preluate), de trunchieri sau amalgamări și, pe de altă parte, debite verbale ample și, de cele mai multe ori, incoerente, chinuite cu citate sau pline de inconsecvențe logice și gramaticale. Pe de altă parte, se construiesc, de această dată sub imperativul semiconștient al apartenenței la o categorie socioprofesională sau la un anumit domeniu de activitate, noi limbaje de lemn/de plastic, dintre care sunt de amintit limbajul politic sau al corectitudinii politice, limbajul birocratic, „bruxelleza”, legaleza sau afacereza (ultimele două sugestiv numite astfel de către profesorul Stelian Dumistrăcel).

Diversitatea extraordinară a modalităților de comunicare utilizate în domeniul presei, al artelor, al administrației, al limbajelor socioprofesionale, al limbajelor marginale etc. a creat și a întreținut sentimentul „libertății”

în/de exprimare, marcate în primul rând de eludarea aproape intenționată a convențiilor și a restricțiilor de domeniu. Trecând la un alt aspect, diminuarea - indiferent de motivații - a barierelor sociale de tip sat/oraș, periferie/centru etc. a fost și este în continuare pusă în evidență ca manieră de atragere a publicului din cele mai diverse straturi ale societății, ai căror membri devin „personaje” și sunt cu totul satisfăcuți de această calitate, în ciuda evidenței luării în râs.

O altă particularitate a românei actuale - vizibilă pentru noi în principal odată cu întoarcerea acasă a conaționalilor care muncesc și trăiesc în interiorul unor comunități lingvistice aloglote - este apariția unui „jargon” hibrid, care preia, prin calc sau simplă imitație, particularități ale limbilor dominante din țările respective. Este cazul, spre exemplu, cel puțin al așa-numitelor *romañolă* (din span. *rumañol*, româna vorbită de românii stabiliți în Spania)[7] și *rotaliană* (contaminare între *română* și *italiana*, limba vorbită de românii stabiliți în Italia) [8], variante care, deși nu au relevanță la nivelul general și structural al evoluției limbii române, trezesc interesul cercetătorilor de la noi.

Reacții la noua realitate a limbii de după 1990

Toate aceste fenomene au determinat luări de poziții din partea oamenilor de cultură români (scriitori, profesori, academicieni etc.), responsabili cu gestionarea acestui „bun public” care este limba propriei națiuni. Astfel, au început să apară emisiuni sau rubrici (săptămânale sau lunare) de presă, în care comentatori avizați ai vieții limbii atrag atenția asupra unor aspecte sau tendințe, cu scop instructiv-normativ, dublat de plăcerea de a vorbi despre limba proprie într-un mod în care și când este criticată, aceasta este respectată: George Pruteanu (emisiunea TV *Doar o vorbă să-ți mai spun*), Rodica Zafiu (rubricile *Păcatele limbii* în „România literară” și *Cuvinte nepotrivite* în „Dilema veche”)[9], Stelian Dumistrăcel (rubrica *Lingvistică pentru toți* în „Ziarul de Iași”), Radu Paraschivescu (emisiunile *Pastila de limbă* sau *După vorbă, după sport*) sau Andrei Pleșu, în comentariile asupra limbii, culturii și mentalităților românești postdecembriste din „Dilema” și „Dilema veche”[10].

Sub formă de carte au apărut *Mareea neagră: limba română sub asediu. Greșeli de exprimare în mass-media din România*, de Dumitru Borțun, București, Editura Tritonic, 2015, *Cuvintele, încotro? Lingvistică pentru toate televiziunile*, de Stelian Dumistrăcel, Iași, Polirom, 2017, alături de cărțile satirice ale lui

Radu Paraschivescu, dintre care este de citat, în primul rând, *Ghidul nesimțitului*, publicată inițial în 2006.

Rostul și intenția tuturor acestor emisiuni, rubrici și pastile de limbă este semnalarea variatelor devieri de la exprimarea dezirabilă, în sensul cel mai general al cuvântului. Această semnalare se face fie într-o manieră amuza(n)tă și constatativă, mizând pe rezolvarea lor din mers, fie în manieră critică și, pe alocuri, apocaliptică, considerându-le probleme condamnabile și cu risc major pe termen mediu și lung. Nu lipsesc discuții constante la colocvii și congrese pe teme de limbă, naționale sau internaționale, în care aceste probleme sunt evaluate în funcție de comentatorii lor, nici discuții online pe forumuri, în care se apără sau se critică fie moduri punctuale de exprimare, fie diversele puncte de vedere cu privire la starea limbii. Apar cluburi și școli de gramatică, prin intermediul cărora se duce o campanie lăudabilă de învățare și de respectare a normelor limbii. Apar, deocamdată în stadiu incipient, încercări de luare în considerare a noutăților lexico-frazeologice sub formă de dicționare [11], sperăm, într-un viitor cât mai apropiat, inclusiv în variantă online.

Exemple de cuvinte și unități frazeologice împrumutate, create prin mijloace interne sau calchiate, reflexe ale stadiului de evoluție și de funcționare a limbii actuale

I. Creații interne

I.1. **Derivate denotative**, în general corespunzând unor necesități structurale sau/și de conținut:

ageriza, ambulanțier, anarhiza, angajabilitate, ante(pre)mergător, antichelulă / antichelulic, anticriminalitate, apostila, atribuibil, autizare, baipasa, basculantist, benzinăriță, brandui, burtieră, cipa, competitivizare, concubina, cretinătate, ecranizabil, freelanceriță, gameriță, ghetoiza, ghipsă, grafia, hipsteriță, homosexualiza, influenceriță, internaliza / externaliza, intrasezon, jigodism, manechină, mansardare, mârlnism, mercenariza, ne-(+ constituționalitate, convenit, depunere, didactic, discriminatoriu, european, finalizare, folosire, începere, prezentare, profitabil, specific, trimitere etc., derivate „negative” care spune mult despre o anumită atitudine prezentă în societatea românească), photoshopa, populațional, promoteriță, rețelistică, servisare, shaormist, stivuitorist, super-/ultra- (+ accident, aspirină, austeritate, birocrație, gafă, echipă etc., exemple care arată, de asemenea, o anumită evaluare a realității), viraliza, vloga, vloggeriță, youtuberiță etc.

I.2. **Derivate conotative**, în general dependente de un anumit context socio-politic: *absurdistan, americaneză, băș(escu)* (+o numeroasă familie

lexicală formată de la acest radical, la care se adaugă derivate grupate pe familii de la nume de personaje politice precum Ceaușescu, Iliescu, Iohannis etc. sau de la nume de partide politice:

pedei/pesedei, pesedism etc.), aragazist, asistanat, baronialism, baronizare, becalic (+o la fel de numeroasă familie), bozgorizare, buricomă/buricomănie, buruienist, calculatoresc, cașcavalier, chioșcariadă, cioloșist, ciordistan, clintonian, cocalariza (+fam.), columbenizare, computereză, cotrocenist, cuponiadă, gădism, germaneză, jurnalez și jurnaleză (cuvânt discutat, alături de afacereză și legează, tot de Stelian Dumitrăcel, op. cit., p. 19, 21, 23), lămpășist, maghiareză, orbanist, pacepist, perorist, (+ fam.), piciorist, putinism/-ist, retevist, soroșism/-ist, tefelev/-ist,/-ism, tembelac (-itate, -ism/-ist, -iune, -iza etc.), tineriadă, valutist etc.

I.3. Compușe denotative:

autodisciplină, automotivă, autopromovă, autosesiza, autosuficiență, autosustenabilitate, autovindecă, dacoman/-ie, dacopat/-ie, ciber-, euro-... (acciză, birocrat, comisar, cupă, deputat, entuziast, fil, fob, fonduri, ligă, manie, miting, regional, slogan, stat, terorism etc.), latinopat/-ie, maghiaropat/-ie, religioman, tracopat/-ie, turcopat/-ie etc.

I.4. Conversiuni prin elipsă:

bienală/trienală, congelate, europene, feliate, generale, mondiale, pastilați, refrigerate, regionale, sterilizate, șenilate etc.

I.5. Cuvinte-valiză:

salamistique, hamtastic, carpalicious, Emmentasty, Feta freshta, troutelicious, NatureAll, Extraveganza etc. (exemple extrase dintr-un material publicitar al unei companii aeriene românești).

II. Calcuri / împrumuturi lexicale și frazeologice:

antisărăcie (cf. engl. anti-poverty, fr. anti-pauvreté, it. anti-povertà), antiviolență (cf. engl. anti-violence, it. antiviolenza), anvelopă salarială/bugetară (cf. fr. enveloppe salariale/budgétaire, ajutor umanitar (fr. aide humanitaire), bunăstarea animalelor (cf. engl. animal welfare, fr. bien-être des animaux), clauză de solidaritate (cf. engl. solidarity clause, fr. clause de solidarité), criterii de convergență (cf. engl. convergence criteria, fr. critères de convergence), deficit democratic (cf. engl. democratic deficit, fr. déficit démocratique), dezvoltare durabilă (cf. engl. sustainable development, fr. développement durable), dialog social (cf. engl. social dialogue, fr. dialogue social), echilibru instituțional (cf. engl. institutional balance, fr. équilibre institutionnel), parteneri sociali (cf. engl. social partners, fr. partenaires sociaux), piață internă (cf. engl. internal market, fr. marché intérieur), politică monetară (cf. engl. monetary policy, fr. politique monétaire), proprietate intelectuală (cf. engl. intellectual property,

fr. *propriété intellectuelle*), protecția consumatorului (cf. engl. *consumer protection*, fr. *protection des consommateurs*), sănătate publică (cf. engl. *public health*, fr. *santé publique*), siguranță alimentară (cf. engl. *food safety*, fr. *sécurité alimentaire*) etc. [12]

Concluzii

Româna și românii de astăzi se integrează, cu bune și rele, în ritmul și mersul principalelor limbi și societăți europene, preluând și mestecând, în măsura posibilului, tendințele actuale. Ca toate celelalte limbi moderne dezvoltate, româna își valorifică firesc, prin vorbitorii săi, capacitatea de preluare a noutăților lingvistice, reale sau care țin de mode, apelând, prin analogie, inclusiv la mecanismele și resursele sale interne.

Modul în care va evolua româna depinde, pe de o parte, inevitabil, de mersul lucrurilor în societatea viitoare, dar și, dezirabil, de existența unor politici educaționale, naționale și europene, care să respecte, prin cultivare și îmbogățire, tezaurul de valori cultural-lingvistice europene.

Mulți dintre tinerii zilelor noastre se supun și se vor supune, în continuare, modelor tentante ale vremii; cei mulți dintre „dependenții” din corporații vor folosi noua limbă de lemn, așa cum fac, de altfel, și confrății lor francezi, italieni sau spanioli; (cei mai) mulți dintre cei care nu mai citesc decât de pe surse online (în cel mai bun caz) își vor sărăci bruma de practică lingvistică de acasă (dacă o au); mulți dintre cei care merg la școală doar din obligație își vor exersa exercițiul limbii prin cuvinte din ce în ce mai puține și mai vulgare etc.

Pentru menținerea unui echilibru al mersului înainte al societății și a limbii noastre, nu trebuie decât să facem, și noi, ceea ce fac ceilalți europeni: să avem politici educaționale de lungă durată, cu deschidere la nou și cu atenție la valorificarea resurselor interne, să lăsăm la o parte purismele de orice fel și să ne adaptăm - inclusiv lingvistic - lumii în care trăim, să ne poziționăm în mod corect față de celelalte limbi și culturi europene prin promovarea respectului reciproc.

Apelând la titlul foarte inspirat al rubricii dilematice „Cuvinte nepotrivite”, o firească întrebare este: Cât de „nepotrivite” sunt aceste cuvinte? „Nepotrivite” în anumite momente și contexte, fără îndoială, sau „nepotrivite” prin comparație cu altele... Multe dintre ele sunt însă potrivite unor anumite vârste, preocupări sau idealuri. Multe sunt chiar necesare în anumite domenii. Dacă toate aceste forme de comunicare devin forme de exprimare și de individualizare, de la plăcerea gratuită de a te juca cu cuvintele la dorința de integrare și de menținere într-un mediu profesional

până la constatarea că suntem inclusiv lingvistic alături de celelalte civilizații europene, atunci nu ne mai trebuie decât să ne respectăm cum se cuvine normalitatea propriei limbi.

NOTE:

- [1]. Presa postdecembristă este plină de asemenea exemple, care compensează, prin sonoritate și conotație, eventuale lipsuri de conținuturi.
- [2]. Exemplele de acest tip sunt, după cum se poate observa, simple accidente conversaționale, care arată, în funcție de autorul lor, fie lipsa de grijă față de actul de vorbire, indiferența față de forme în favoarea conținutului, fie o anumită grabă în comunicarea lingvistică.
- [3]. Exemplele sunt preluate din Florica Dimitrescu, *Din semantica elementelor lexicale gastronomice de sursă italiană în româna actuală*, în vol. *Teme lexicale actuale (începutul secolului al XX-lea)*, București, Editura Academiei Române, 2014, p. 182-186. Pentru alte exemple, vezi și Mădălina Stăncioiu-Scarlat, anexa la *Împrumuturi lexicale recente din limba italiană*, în vol. *Las lenguas románicas y la neología*, editor Coman Lupu, București, Editura Universității din București, 2010, p. 187-192.
- [4]. Pentru sensurile exemplelor citate și pentru alte împrumuturi (la origine) din arabă (aparținând altor domenii), vezi Mădălina Stăncioiu-Scarlat, *Împrumuturi lexicale recente din limba arabă. Căi de introducere în română*, în vol. *Lucrările Celui de al cincilea Simpozion internațional de lingvistică* (București, 27-28 septembrie 2013), editori Marius Sala et alii, București, Univers Enciclopedic Gold, 2014, p. 613-627).
- [5]. Toate aceste împrumuturi au caracter internațional și (cu câteva notabile excepții pătrunse în limbajul comun) terminologic, ceea ce înseamnă că sunt folosite exclusiv în meniurile restaurantelor cu specific străin. De multe ori, ele dubleză realități gastronomice românești, coexistența dintre împrumuturi recente de acest tip și altele mai vechi, uneori cu aceeași origine, reprezentând o normalitate a unei societăți în schimbare (vezi, pentru italiană, *biscuiți* și *biscotti*, *fileu* și *filetto* etc.).
- [6]. Vezi Florica Dimitrescu, *Elemente japoneze recente în limba română*, în „Dacoromania”, serie nouă, V-VI, 2000-2001, Cluj-Napoca, p. 79-108.
- [7]. Pentru acest subiect, vezi Paul Buzilă, *El rumano hablado en España*, București, Editura Universității din București, 2016. O discuție detaliată asupra fenomenului, vezi la Antonela Arieșan, *Limbă și identitate în diaspora românească nouă. Spania și Italia*, în vol. *Enciclopedia imaginariilor din România. II. Patrimoniu și imaginar lingvistic*, coord. Elena Platon, Iași, Polirom, 2020, p. 191-209.

- [8]. Vezi Alexandru Cohal, *Mutamenti nel romeno di immigrati in Italia*, Franco Angeli, Milano, 2014.
- [9]. <https://dilemaveche.ro/autor/rodica-zafiu>
- [10]. Vezi, spre exemplu, <https://www.dilemaveche.ro/sectiune/situatiunea/articol/training>, de Andrei Pleșu, apărut în „Dilema veche”, nr. 324, 29 aprilie - 5 mai 2010, și <https://revistacariere.ro/inovatie/trend/raspuns-la-articolul-training-din-dilema-veche-de-andrei-ple-su/>, de Adrian Florea, apărut în 13 mai, 2010.
- [11]. De remarcat apariția recentă a *Inventarului de cuvinte și sensuri noi atestate în mediul online* (ICSO), realizat de Ana-Maria Barbu, Blanca Croitor, Anabella Gloria Niculescu-Gorpin, Carmen Ioana-Radu și Monica Vasileanui, vol. I, București, Editura Academiei Române, 2020, material din care am extras cele mai multe dintre exemplele care urmează.
- [12]. <https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary.html#A>, <http://cedne.ro/uploads/publication/file/dictionar-bruxeleza-pdf-97385.pdf>.

TRADITION AND INNOVATION IN CURRENT ROMANIA, THROUGH NORMALITY

Abstract: The intention of this material is to show, reviewing the general characteristics of the current stage of the evolution of our language, how society and the Romanian language broke away from a closed system, marked by restrictions, but with great latent productivity ; they have merged into the natural course of the free world, with all the consequences that derived from it, good and bad. Therefore, our purpose is to describe the ways in which the language reflects both the new realities and the new mentalities of the speakers, the latter generated and justified by the existence of the former.

Keywords: *tradition, innovation, language, normality.*